

הבשר שבעין

הצעה לקריאה בסוגית טביעת עין בבשר יונתן גרינבוים

סוגית טביעות עין בבשר הינה סוגיה בפרק 'גיד הנשה', הפרק השביעי במסכת חולין. הסוגיה נפתחת בדף צה עמוד א, ומסתיימת בדף צו עמוד א. היא צומחת מעולם האיסור וההיתר ודיני השחיטה והאכילה. עם זאת היא מרתקת, ועשירה באמצעים ספרותיים ובקישורים מפתיעים. אנתח את הסוגיה ואעמוד על אחד מהקישורים שהיא מעלה. למען נוחות הצגת טענותיי, אציג את הסוגיה במקוטע. כלומר, אני אפרוש את הציר שלטעמי נעה עליו הסוגיה, ולאחר מכן אנתח את אחד מקישוריה, למרות שאין זה כך בסדר המקורי.

הסוגיה נפתחת במימרה של רב:

אמר רב: בשר כיון שנתעלם מן העין אסור.

רב פוסק שאם נותק קשר העין מן הבשר, ולו לזמן מועט – הבשר אסור! הדין של רב מציב אדם הרוצה לאכול בשר תחת חומרא מאוד גדולה¹ – בשום שלב אי אפשר שבשר ינוח ללא השגחה, מחשש פן יקרה לו משהו בזמן זה.

שלוש סברות מרכזיות יכולות לשמש כהסברים לשיטת רב:

א. באופן מעשי, רב חושש מחילוף של הבשר. אכן, מרבית הראשונים הבינו אותו כך – יש חשש ממצב בו יוחלף הבשר בידי גוי, עורבים או שרצים. מרביתם פרשו את הסוגיה שהחשש הוא מעורבים או שרצים ולא מנכרים. נפקא מינה תהיה במציאויות שבהם החיות לא יכולות לקחת אותו, כגון בשר בהמה שלמה

1 כך פירשו התוס' – "וחומרא בעלמא הוא..." ובלשון הרא"ש – "וחומרא יתרה היא".

(כבר מדי) או כאשר הבשר תלוי על הקיר, ואינם יכולים לגוררו משם. הראשונים שחוששים אף לחילוף של עכו"ם יאסרו גם במקרים אלו.²

ב. סברה שנייה שיכולה להיות לשיטתו של רב היא, שמדובר בניסיון לחבר בין השחיטה של הבשר לבין אכילתו. הדרישה להסתכל על הבשר, החל מן הרגע שבו הוא נשחט ועד לזמן אכילתו, יוצרת למעשה מצב בו נוצר קשר בין השחיטה לאכילה, וכנראה שהזמן ביניהם יצומצם מאוד. הניסיון לחבר את השחיטה והאכילה מצמצם את כמויות אכילת הבשר, ומעלה למודעות בצורה חריפה את צעד שפיכת הנפש שנעשה בפעולת השחיטה. כך יוביל צעד זה לרחמנות כלפי בעלי החיים, או לכל הפחות ימנע זלילה וחיסול שלהם.³

ג. סברה נוספת שיכולה להיות לרב, קשורה גם היא לעצם אכילת בשר. נראה שרב מנסה לכונן קשר כלשהו בין האדם לבין הבשר שהוא אוכל. קשר זה מתבטא במבט הרציף של האדם על הבשר, מבט היוצר שייכות וקרבה. כך, הופכת אכילת הבשר לאכילה משויכת, פנימית, ולא אכילה של הפקרות, מן החוץ, מן העולם.

רב, אם כך, מייסד חומרא רצינית, בה יש צורך במבט על הבשר כל הזמן – מרגע שחיטתו עד רגע אכילתו. הפעולה היחידה שהוא סומך עליה היא הראיה של הבשר, המבט הישיר עליו. פעולה זו היא היחידה המעניקה ודאות מלאה, שאכן, בשר זה הוא הבשר שלי; היא היחידה שיוצרת את השייכות והאינטימיות הנדרשים.⁴

המשך הסוגיה (בדילוגים קלים, כאמור), היא תיאור היווצרות הדין של רב:

---

2 הקושיא הרצינית על שיטה זו, שנראית לכאורה פשוט הדברים, היא הסיפורים על רב בהמשך הסוגיה – הסיפור על מברא דאישתטית, בו ברור שזה לא חילוף כי הוא מעלה שניים. קושיא נוספת יש מן הסיפור על רב ואנשי ביתו, שם ודאי שאין חשש החלפת הבשר.

3 דב ברקוביץ' עסק בהרחבה במפעלה של הגמרא לאורך מסכת חולין, שמטרתו יצירת הקשר בין האכילה לשחיטה. כתיבותיו פורסמו במוסף 'שבת' של מקור ראשון, וניתן לעיין בהם באתר 'פורטל הדף היומי'. עיין לדוגמא במאמרו- 'תיקון תאוות הבשר' ועוד.

4 יש לזכור, בהקשר זה, שרב דומיננטי מאוד בעיצוב דיני האיסורים בבבל – כפי שמסופר בירושלמי שקלים, פרק ז הלכה ב: "רב נחת לתמן חמיתון מקילין וחמר עליהן..." – ואף הלכה כמותו באיסורי! ועיין רש"י על סיפורו של רב הונא – הפוסק בניגוד לרב – שאומר שהלכה כמו רב באיסורי לעניין מח' עם שמואל, וישנם מתלמידיו שהסתמכו על משניות לפסוק בניגוד אליו.

והא דרב לאו בפירוש אתמר, אלא מכללא אתמר. דרב הוה יתיב אמברא דאישתטית, חזיא להווא גברא דהוה קא מחוור רישא. נפל מיניה. אזל, אייתי סילתא, שדא, אסיק תרין. אמר רב: עבדי נמי הכי? אסרינהו ניהליה.⁵

מה הכעיס את רב באיש שהוציא שני ראשים והתכוון לאכלם? יש במצב זה איזו הפקרות, חוסר הכרות עם הבשר. הוא הרי לא התכוון כלל לאכול אותו, ורק באופן מקרי החליף ראש בראש. הסיטואציה הפותחת, בה היהודי מנקה את הראש, 'משקיע' בו, עומדת כניגוד למקרה של הראשים שיצאו מהנהר, ומדגימה מה המצב הראוי לאכילת בשר. גם המיקום על שפת הנהר מכוון אותנו למסחריות, יציאה החוצה, מקום שהוא איננו הבית המכונס, ומרמז על פגם באכילה.⁶

ב.

לגמרא ברור שנימוקיו של רב עמו, אך עם זאת הוא לא מאפשר חיים לכל בריה, שהרי קשה מאוד, עד בלתי אפשרי, לשמור על קשר עין עם הבשר בצורה שכזו! אכן שואלת הגמרא:

אלא רב היכי אכל בשרא?⁷

---

5 תרגום: ודין זה של רב לא בפרוש נאמר, אלא מתוך כלל הדברים הובן. שרב היה יושב על מעבר הנהר של אישתטית, ראה את אותו אדם שהיה מנקה את ראש הבהמה שלו. נפל הראש (למים). הלך, הביא סל, העלה, הוציא שני ראשים! אמר רב: "עושים גם כך? נאסור עליהם!".
6 ניתן אולי לדרוש גם את שם המקום בו מתרחשת הסיטואציה, אשתטית – אולי כשטות, כחוסר רצינות ואולי אף כרמז לאשה הסוטה שנסתרת עם מישהו אחר.
אמנם, הקושיה על הסבר זה מהשורות הבאות של הסוגיה, בהם רב פוגש את רב אסי ורב כהנא השואלים אותו – יכול להיות שהיהודי העלה בשר כשר! עונה להם רב – "דאיסורא שכיחי טפיי", מצוי יותר בשר טרף. ברור מדו שיח זה שרב חושש לטריפה פיזית! אמנם, תשובתו לא מספיק משכנעת, וודאי שלא כונן את כל החומרא על פיה. בנוסף, עדיין נראה שהיה בסיטואציה ההיא משהו אינסטינקטיבי עמוק יותר, שהרגיז אותו מאוד וגרם לו לאסור בשר שנתעלם.

7 תרגום: אלא רב כיצד אכל בשר?

הראשונים התקשו בשאלה האם הקושיא היא על רב לבדו, מתוך הבנה שהוא היחיד שמחמיר כך, או שזו רק צורת התנסחות. הרמב"ן מפרש שהקושיא על רב היא מטבע לשון בלבד – "והסכימו הגאונים שהלכה כרב... והא דאמרינן ורב היכי אכיל בשרא ולא אקשינן היכי אכלינן בשרא, לאו

ועונה:

בשעתיה דלא עלים עיניה מיניה; איבעית אימא בציירא
 וחתימא; ואי נמי בסימנא, כי הא דרבה ב"ר הונא מחתך ליה
 אתלת קרנתא.⁸

לשאלה שלוש תשובות המקבילות לסברות שהועלו בדעת רב. הראשונה – "דלא
 עלים עיניה מיניה" – אכן משמרת את הקשר בין השחיטה לבין האכילה. רב
 באמת לא היה מתיק את עיניו לרגע מן הבשר עד שאכל אותו.

התשובה השנייה – "בציירא וחתימא" – טכנית לכאורה. אם הבשר חתום
 וסגור בצורה מהודקת עד הסוף, הרי שאין חשש שקרה לו משהו, או שהוא
 הוחלף פיזית ע"י מישהו.

התשובה השלישית – "בסימנא" – חוזרת למקום האינטימי בין האדם לבין
 הבשר – הסימן. הסימן, למעשה, הוא תחליף מופשט לאותו קשר עין רציף בין
 האדם לבין הבשר שלו. מעתה, כאשר יתבונן האדם על הבשר, גם לאחר שכבר לא
 הסתכל בו זמן מה, הוא יזהה את הסימן שהוא טבע בו. הגמרא מביאה מקרה
 ספציפי של רבה בר רב הונא, שהיה מפורסם בסימן האינדיבידואלי שלו, שהיה
 עושה על הבשר, על מנת להמחיש את הקשר בין האדם לסימנו.⁹ כך, ע"י הסימן,
 יוצרת הגמרא טכניקה מודרנית המשמרת את המבט הרציף על הבשר.

דוקא... "תוס' רא"ש לדוגמא, מפרש זאת לשיטת רש"י, שפוסק בניגוד לרב (הערה 4 לעיל), ואומר
 שמשפט זה הוא הוכחה לשיטתו – דווקא היאך רב עשה, אבל לשאר העולם דין זה הוא חומרא בלבד
 ולא הלכה!

⁸ תרגום: בשעת השחיטה, שלא העלים עינו ממנו. ואם תרצה תאמר בקשור וחתום, או בסימן, כמו
 רבה בר רב הונא שהיה חותך את הבשר עם שלוש קרנות.

⁹ ישנו אף קשר בין סימן זה לבין ביתו של רבה בר רב הונא, כאשר הבית מייצג הכרות וקשר ולא
 זרות וניכור. רש"י מפרש את סימן זה, בהופעתו במסכת ביצה, כסימן שהיה משתמש בו רבה לשלוח
 בשר לאנשי ביתו, על מנת שיזהו שזהו הבשר שהוא שלח להם (אמנם בווריאציה מסוימת ברש"י פה
 עולה פרוש משעשע, על פיו הוא היה עושה זאת כדי שלא יגנבו ממנו אנשי ביתו!).

ג.

שוב, תוך דיילוגים, עוברת הסוגיה להתפתחות הבאה, הנולדת מתוך יצירת הסימן כפרמטר להכרות:

בעא מיניה רב הונא מרב: בחרוזין מהו? א"ל, אל תהי שוטה, בחרוזין הרי זה סימן. איכא דאמרי, אמר רב הונא אמר רב: בחרוזין הרי זה סימן.¹⁰

רב נחמן מנהרדעא איקלע לגבי רב כהנא לפום נהרא במעלי יומא דכפורי. אתו עורבי, שדו כבדי וכוליתא. אמר ליה, שקול ואכול האינדא דהיתרא שכיח טפי.

רב חייה בר אבין איתבד ליה כרכשא (בי דינא). אתא לקמיה דרב הונא. אמר ליה, אית לך סימנא בגויה? א"ל לא. אית לך טביעות עינא בגויה? אמר ליה אין. אם כן זיל שקול.

רב חנינא חוזאה איתבד ליה גבא דבשרא. אתא לקמיה דרב נחמן. אמר ליה, אית לך סימנא בגויה? אמר ליה לא. אית לך טביעות עינא בגויה? אמר ליה אין. אם כן זיל שקול.

רב נתן בר אבבי איתבד ליה קיבורא דתכלתא. אתא לקמיה דרב חסדא. אמר ליה, אית לך סימנא בגויה? אמר ליה לא. אית לך טביעות עינא בגויה? אמר ליה אין. אם כן זיל שקול.¹¹

10 מימרא זאת היא אחת מני הקבלות רבות בין הסוגיה שלנו למקבילתה ב'אלו מציאות'. לא ירדתי לעומקן של כל ההקבלות. נראה לי כי הסוגיה פה היא סוגיה 'איסורית', מחמירה יותר, והציר שלה נע ממצב בו לא סומכים על הזיהוי הסובייקטיבי עד שהסוגיה מצליחה 'להכניסו' פנימה. לסוגיה בב"מ, כסוגיה ממונית, ברור שסומכים על הסימן ועל טביעות עין, אבל ממתנים אותו – סומכים רק על תלמיד חכם.

11 תרגום: שאל אותו רב הונא את רב – בחרוזין מהו? אמר לו אל תהי שוטה, בחרוזין הרי זה סימן. יש אומרים – אמר רב הונא אמר רב, בחרוזין הרי זה סימן. רב נחמן מנהרדעא הזדמן לפני רב כהנא ב'פום נהרא' בערב יום כיפור. באו עורבים השליכו כבד וכליה. אמר לו, קח ואכול, עכשיו שההיתר מצוי יותר. רב חייה בר אבין אבד לו מעיים. בא לפני רב הונא, אמר לו: יש לך סימן בו? אמר לו: לא. יש לך טביעות עין בו? אמר לו – כן. אמר לו אם כן לך וקח. רב חנינא חוזאה אבד לו גב של בשר. בא לפני רב נחמן. אמר לו: יש לך סימן בו? אמר לו לא. יש לך טביעות עין בו? אמר לו כן. אם כן לך וקח. רב נתן בר אבבי אבד ליה פקעת חוטי תכלת. בא לפני רב חסדא. אמר לו יש לך סימן בו? אמר לו לא. יש לך טביעות עין בו? אמר לו כן. אם כן לך וקח.

שאלות אלו פותחות בברור לגבי הסימן – האם בשר הנמצא בחרוזין נחשב כבעל סימן או לא. מכאן, עוברת הסוגיה לתלמידי רב המייצרים את ההתפתחות הבאה – טביעות עין. רצף הסיפורים החל משלב זה (מלבד הסיפור הראשון, שעוסק ברוב יהודים) מעבירים את הדומיננטיות של ההכרות עם הבשר ע"י הסימן להכרתו ע"י טביעת עין.

העין שמוזכרת כאן בביטוי 'טביעות עינא' אצל האמוראים, היא אותה עין שרב אמר עליה "בשר – כיוון שנתעלם מן העין אסור". אלא שבעוד שאצלו הייתה זו העין שצריכה להישאר דבוקה כל הזמן לבשר, מחשש שמא יקרה לו משהו, כאן העין מוכרת בתור זו שיש לה הכרות קרובה עם הדבר לאורך זמן.

לאחר שני סיפורים על איבוד בשר וההיתר לקחת אותו בטביעות עין, מובא סיפור על רב נתן בר אביי שאיבד את פקעת חוטי התכלת שלו. ודאי שבאופן מרומז הסוגיה יוצרת פה קישור לטעם מצוות ציצית – "ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עינכם". האיסור בפסוק זה הוא להיזהר מהמבט הפונה החוצה ומחפש לעצמו תחלופות לביתיות, ובהקשר שם זה נתפס כזנות – "אשר אתם זונים אחריהם". פריצת הביתיות פה עוברת היפוך – מעתה לעין יש יכולת הפוכה, יכולת הכרות עם הדבר ויצירת קשר איתו, שממשיך להתקיים גם זמן רב לאחר הקשר הראשוני!

פה, למעשה מושלם התהליך של הסוגיה ונבנה הציר המרכזי שלה:

המבט הישיר – ההפשטה ע"י הסימן – הזיהוי וההכרות.

בעוד המבט הישיר הוא הניסיון ליצור ודאות מוחלטת ביחס להכרות עם הבשר, הסימן סומך על היכרותו של האדם עם סימנו. הסימון, יוצרת ביטחון בסובייקט ובתחושת הזיהוי האישית שלו את המציאות. כך, הצליחה הסוגיה להישאר עם הדרישה של רב – להיות בהכרות עם הבשר – תוך אופציות ריאליות לאכילה ולחיים.¹²

12 הרב אורי לפשיץ הי"ו הציע לקרוא את המוטיבציה של הגמרא כנובעת מהצורך לשמור על הדבר על מנת שתשרה בו ברכה, בבחינת 'אין הברכה שורה אלא בדבר הסמוי מן העין'. על כן לא מישירים

סיום הסוגיה יפה מאוד והוא סוגר את פינותיה. עיסוקו בהעצמה של הכרות העין, ההופכת להיות סמל להכרות האישית של האדם עם מציאות חייו. הסוגיה עושה זאת תוך חידוד ההבדל בין טביעות העין לבין סימנים:

אמר רבא: מרישא הוה אמינא סימנא עדיף מטביעות עינא, דהא מהדרינן אבידתא בסימנא ולא מהדרינן בטביעות עינא. השתא דשמעתינהו להני שמעתתא אמינא טביעות עינא עדיפא. דאי לא תימא הכי, היאך סומא מותר באשתו ובני אדם איך מותרין בנשותיהן בלילה? אלא בטביעות עינא דקלא. הכא נמי בטביעות עינא.

אמר רב יצחק בריה דרב משרשיא: תדע, דאילו אתו בתרי ואמרי פלניא דהאי סימניה והאי סימניה קטל נפשא, לא קטלינן ליה. ואילו אמרי אית לן טביעות עינא בגויה, קטלינן ליה.

אמר רב אשי: תדע, דאילו א"ל איניש לשלוחיה, קרייה לפלניא דהאי סימניה והאי סימניה, ספק ידע ליה ספק לא ידע ליה. ואילו אית ליה טביעות עינא בגויה, כי חזי ליה ידע ליה.¹³

אמנם הסימן, שקושר בין אדם לחפציו, הוא חשוב מאוד, אך הקשר שנוצר הוא משפטי – "דהא מהדרינן אבידתא בסימנא". לטביעת העין ישנה מעלה גדולה יותר – היא יוצרת קשר בין האדם עצמו לבשר שהוא אוכל. ההכרות היא זו שיוצרת בעלות, וממילא מתירה לו את הבשר באכילה.

מבט אל הבשר, אל המציאות ואולי אף אל בשר האדם לאורך זמן, אלא נותנים בהם סימנים, רמזים וכיסויים המבטחים את הדבר תוך כיסוי.

13 תרגום: אמר רבא, בתחילה הייתי אומר: סימן עדיף בטביעת עין. שהרי מחזירים אבדה בסימן ולא מחזירים בטביעת עין. עכשיו ששמעתי את אלו השמועות אמרתי טביעת עין עדיפה. שאם לא תאמר כך, איך סומא מותר באשתו ובני אדם איך מותרין בנשותיהן בלילה? אלא בטביעות עין של קול. כאן גם, בטביעות עין. אמר רב יצחק בנו של רב משרשיא – תדע שאם באו שניים, ואמרו פלוני שסימניו הם כך וכך הרג נפש, לא הורגים אותו. ואם אמרו יש לנו טביעת עין בו, הורגים אותו. אמר רב אשי: תדע, שאם אמר לו אדם לשלוחו "לך קרא לפלוני שאלו ואלו סימניו", ספק ידע לו ספק לא ידע לו. ואם יש לו טביעות עין בו, כאשר רואה אותו, מכיר אותו.

לכל ארכה, וכאן שוב, משווה הסוגיה בין האינטימיות של האכילה לזו של הזוגיות. היא אומרת שההכרות חשובה, כי היא זו שמאפשרת לאדם לבוא במגע האינטימי ביותר עם אשתו בשעת חשכה.¹⁴

רב יצחק ורב אשי לוקחים את העדיפות של ההכרות האישית למקומות אחרים. רב יצחק ממקם את העדיפות שלה בהקשר המשפטי, בעניין דיני נפשות. עדים הורגים אדם לפי ההכרות איתו, דהיינו, בית דין סומכים על היכרותם כדי לומר שהוא האדם שהם ראו. ודאי שאם היו אומרים שיש להם סימנים של הרוצח, לא היו הורגים אדם כלשהו העונה להגדרות הסימנים הללו. רב יצחק מביא את דבריו לגבי הסימנים לכדי אבסורד, אבסורד שמצביע על כך שבסופו של דבר המערכת המשפטית כולה פועלת על ההכרות, הזיהוי, 'טביעת העין'. רושם שיצר אדם באדם שמולו, לכאורה דבר מעורער ולא לחלוטין מוגדר, הוא זה שהופך להיות אבן היסוד של המערכת המשפטית כולה.

רב אשי חוזר לתחום היחסים הבינאישיים, או יותר מדויק, לתחום הדיבור האנושי. כאשר אדם שולח את שליחו לזהות מישהו, לא יעזרו לו סימנים. האדם כמכלול גדול יותר מכל סימן. פניו של האדם, הזיהוי, ההכרות איתו, הם אלו שיוצרות את היכולת להכירו. סימנים, ניסיון לתאר אדם במילים, לא עוזר למלאכה כלל.

ד. נספח - הסימן כרמז.

באמצע הסוגיה, בין המעבר מהסימן על הבשר לטביעות העין, מופיע הסיפור הבא:

רב הוה קאזיל לבי רב חנן חתניה. חזי מברא דקאתי לאפיה.
אמר: מברא קאתי לאפי, יומא טבא לגו.

אזל, קם אבבא, אודיק בבזעא דדשא. חזי חיותא דתליא. טרף
אבבא, נפוק אתו כולי עלמא לאפיה, אתא טבחי נמי. לא

¹⁴ אסוציאטיבית, אולי רומזת הגמרא למדרש על יעקב שעשה סימנים להכרות עם רחל בליל הכלולות – מה שלא עזר לו!

עלים רב עיניה מיניה. אמר להו, איכו השתא ספיתו להו
איסורא לבני ברת. לא אכל רב מההוא בישראל.

מ"ט? אי משום איעלומי, הא לא איעלים! אלא דנחיש.
והאמר רב: כל נחש שאינו כאליעזר עבד אברהם וכיונתן בן
שאול אינו נחש. אלא סעודת הרשות הואי ורב לא מתהני
מסעודת הרשות.¹⁵

הסיפור נפתח בהליכתו של רב, בבוקרו של יום יפה ככל הנראה, לבית חתנו.
כאשר הוא רואה ספינה הבאה לקראתו הוא נותן בה סימן – אם המעבורת באה
לקראתי (היינו האוטובוס בדיוק הגיע בשנייה שהגעתי לתחנה) כנראה שהיום הזה
הולך להיות יום טוב.

השלב המפתיע בסיפור הוא השלב בו רב מתבונן בסדק בדלת. מדוע הוא
עושה זאת? ישנה פה איזו פלישה לתוך התחום הביתי של הבת שלו, ויתכן שרב
מנסה לבחון איך מתנהל הבית כשהוא לא שם. עיניו של רב נתקלות בחיה שחוטת
הנמצאת בתוך הבית. שוב, יש פה זיהוי של הבשר כאוכל המסמל את פנימיותו
של הבית, ועם אוריה ביתית בה יש סירים על הכיריים, משהו מתבשל.

רב מחליט לחשוף את עצמו ודופק על הדלת. אך בעוד כולם – כולל הטבחים
– יוצאים לקראתו כדי להתבונן בפניו (בעיניו) הוא ממשיך למקד את מבטו בנק'
מסוימת בחלל. אין מפגש, רב לא מסתכל בעיני משפחתו. הוא נאמן לשיטתו
שאסור להתיק כלל את המבט מהבשר. רב גוער בטבחים על שהם מאכילים
'איסור' של ממש לנכדיו – 'בני ברת' – אנשי משפחתו. המבט של רב, שאינו
מסתכל בעיני משפחתו, מסמל את הפגיעה הביתית שהוא חש בהתקת המבט מן
הבשר.

---

15 רב היה הולך לבית רב חנן - חתנו. ראה מעבורת (ספינה) שמגיעה לעברו. אמר: "ספינה באה
לעברי? יום טוב מגיע!". הלך, עמד על הפתח, הציץ בחזר המנעול. ראה בשר בהמה תלוי. דפק על
הדלת מבחוץ, יצאו כולם לקראתו, באו גם הטבחים. לא הוריד רב את עיניו מן הבשר. אמר לטבחים:
'אתם כאן? אתם מאכילים איסורים לבני ביתי!'. לא אכל רב מהבשר ההוא. מדוע? אי משום שנעלם
מן העין, הרי לא נעלם! אלא שניחש. והרי אמר רב כל נחש שאינו כאליעזר עבד אברהם וכיונתן בן
שאול אינו נחש. אלא סעודת הרשות היתה ורב לא היה נהנה מסעודת הרשות.

בזעמו כי רב (...) לא אוכל רב מהבשר, תוך הפגנת מלא המשמעות של מעשיהם הקלוקלים של הטבחים הללו. כאן מעירה הגמרא, ובצדק – הלא מבחינה הלכתית אין בעיה בבשר, מבטו של רב היה עליו כל הזמן! מדוע, אם כן, לא אכל רב מן הבשר?

הסוגיה חוזרת, באופן מפתיע, לנתון שהופיע בתחילת הסוגיה – רב ניחש שהיום יהיה לו יום טוב.¹⁶ ברור לקורא את הסיפור, שרב לא אכל את הבשר בגלל כעסו על העברה ההלכתית שנעשתה, למרות שהבשר מותר. למרות זאת, מחברת הסוגיה את חוסר האכילה שלו עם זה שהוא נתן סימן, 'ניחש', בתחילת היום, כאשר ברקע אנו זוכרים את הסימן שהיה נהוג על מנת לסמן בעלות על הבשר. מה היחס בין שני סימנים אלו?

הסימן שמנסה לגלות מה יקרה בעתיד הוא ניסיון של האדם לחשוף את דרכי ההווה. סימן זה פוגע באיזה סוד, ומציב את האדם בעמדה של ידיעה מבוררת מה יקרה. הסוגיה מקבילה בין הניסיון של רב להגיע לוודאות ביחס למציאות סביבו ע"י הסימן, לבין ניסיונו לייצר ודאות ביחס לבשר, כפי שהתפרש לעיל על החומרא שלו ביחס למבט הקבוע על הבשר. הסוגיה מותחת ביקורת על הניסיון ליצור באופן טוטאלי בעלות על הבשר, כמו גם על העתיד, ורומזת שהם אלו שלמעשה פוגעות במשפחתיות ובביתיות. הביטוי לסימן – ניחוש – מתקשר לעבודה זרה, הקשורה לפגיעה בקשר הביתי של העם כולו עם האל.¹⁷

אמנם, לבסוף, כנראה כדי לא להעמיד את רב בעמדה בעייתית זו של מנחש, מעמידה הסוגיה את חוסר אכילתו כנובעת דווקא מניסיון להקפיד על מצוות – הקפדה על אכילה רק מסעודת מצווה.¹⁸

16 יתכן, שרק כשהתברר שהיום הוא לא יום טוב, אלא יום מבאס, רב הכה על חטא על הניחוש הראשוני ולא אכל מן הבשר.

17 רווחת הזיקה בין ניאוף לע"ז במקומות שונים, החל מדברי הנביאים ועד להוגי החסידות שעסקו בכך. עיין לדוגמא ליקוטי מוהר"ן קמא לו.

18 בסוגיה מופיעים עוד שני אזכורים לסימנים במציאות – סיפור על סימן שעשה ר' יוחנן (בשאלת תינוק), ומימרא של ר' אלעזר בר' שמעון. אין לי בהם הבנה מעמיקה, אך נראה לי שגם במקרים שלהם הסוגיה ממתנת מאוד את השימוש בסימן ומסתייגת ממנו, בדרכים שונות.

המיקום של הסימן במציאות והניחוש בהתגלגלות הסוגיה איננו מקרי. הוא מופיע בין הדיבור על הסימן בבשר לדיבור על טביעות העין בבשר. לפני שהסוגיה מכוננת את טביעות העין כפרמטר להכשר הבשר היא 'מכינה את הקרקע' אליו, ויוצאת נגד הסימנים של המציאות. היא בעצם אומרת שגם במציאות יש להניח למבט, להכרות ולזיהוי לשחק תפקיד משמעותי, ולא לנסות לנכסה עם סימנים ורמזים – "אי אית לה טביעות עין בגויה, אי חזי ליה, ידע ליה!".